

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Черноватого Леоніда Миколайовича

про дисертаційне дослідження Адамової Ганни Володимирівни

«Формування текстотвірної компетентності майбутніх філологів у письмовому

перекладі публіцистичних текстів німецькою мовою»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії

зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Проблематика дисертації є, безумовно, *актуальною*. Це пояснюється, з одного боку, зростанням попиту на кваліфікований письмовий переклад в умовах розширення міжнародної співпраці українських організацій різного рівня і, відповідно, підвищенням попиту на кваліфікованих письмових перекладачів, а з іншого – браком спеціальних досліджень щодо підвищення ефективності формування фахової перекладацької компетентності майбутніх філологів, зокрема у галузі письмового перекладу, обсяг якого має тенденцію зростати у геометричній прогресії. Незважаючи на наявність дисертаційних праць у сфері навчання перекладу, дослідження у цій сфері залишаються актуальними, а питання навчання письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів досі взагалі не досліджувалися.

Доцільно відзначити *послідовність* та *обґрунтованість* етапів рецензованої роботи. Грунтуючись на результатах *глибокого аналізу* робіт інших авторів, дисертантка визначила *вмотивовану* мету дослідження і побудувала чітку *послідовність логічних і взаємопов'язаних* завдань для її досягнення. Зокрема, вона *комплексно розглянула* питання, пов'язані з теоретичними аспектами дослідження; *вичерпно проаналізувала* перекладознавчі та методичні передумови навчання письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів; *переконливо визначила* зміст поняття «текстотвірна компетентність письмового перекладу» та її структуру; *аргументовано ідентифікувала* лінгвостилістичні особливості німецькомовних публіцистичних текстів; сформулювала *обґрунтовані принципи та критерії* відбору текстів для формування текстотвірної компетентності та здійснила згаданий відбір; запропонувала *логічні принципи* навчання; розробила *вмотивовані систему вправ та модель* навчання; фахово провела *експериментальну перевірку* ефективності розробленої нею методики; сформулювала *обґрунтовані висновки та методичні рекомендації*.

Подальша логіка дослідження пов'язана із прагненням авторки розв'язати сформульовані нею завдання шляхом теоретичного обґрунтування та практичної розробки системи й підсистем вправ для формування текстотвірної компетентності письмового перекладу публіцистичних текстів, а також відповідної організації матеріалу та навчального процесу.

За результатами *критичного розгляду* наукової літератури, *аргументовано узагальнено* особливості письмового перекладу; *переконливо* обґрунтовано його специфіку у порівнянні з іншими видами перекладу; завдяки *професійно проведеному аналізу* результатів інших досліджень *запропоновано* перелік специфічних ознак німецькомовних публіцистичних текстів на лексичному, граматичному, стилістичному та структурному рівнях. Важливим для забезпечення *обґрунтованості* розвідки є формулювання принципів та критеріїв відбору текстів для навчання майбутніх філологів перекладу німецькомовних публіцистичних текстів за різними групами чинників (доступності, тематичності; вірцевості й типовості; відповідності інтересам студентів тощо). Виходячи із результатів згаданого аналізу, *переконливо обґрунтовано* дидактичні та методичні принципи формування текстотвірної компетентності у письмовому перекладі, які, разом з іншими згаданими факторами, утворили *надійне наукове підґрунтя* для наступного етапу дослідження.

На цій стадії дисертантка, за результатами узагальнення наявного обсягу знань, *вмотивовано аргументувала* зміст експериментального навчання – засвоєння знань та формування умінь і навичок, що входять до складу текстотвірної компетентності майбутніх філологів у сфері письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів, найголовнішими з яких є відповідні знання, навички та уміння аналізу тексту оригіналу, вибір і застосування релевантних способів перекладу, оформлення та редагування тексту перекладу.

Згадані чинники *забезпечили сприятливі умови* для створення стрункої системи вправ, що враховувала зміст, принципи й етапи навчання письмового перекладу публіцистичних текстів, а також його характеристики та вимоги до його навчання. *Вмотивовано* виділяючи три стадії цього процесу (аналізу тексту оригіналу, його перекладу та редагування тексту перекладу), дисертантка запропонувала *логічну* систему вправ, що включала три їх підсистеми: для аналізу особливостей тексту оригіналу, формування навичок його перекладу, а також для розвитку умінь аналізу й

редагування тексту перекладу.

Ретельність дослідниці у складанні комплексу вправ з трьома підсистемами, що добре узгоджуються з етапами здійснення письмового перекладу, сприяла встановленню *обґрунтованого співвідношення* знань, навичок і умінь, з одного боку, та етапів перекладу, з іншого.

Наявність згаданого комплексу вправ, а також детальне *обґрунтування* способу виконання й контролю кожної вправи, дозволили побудувати *логічну і вмотивовану* експериментальну програму навчання. Доцільно відзначити *ретельність* підготовки та проведення експерименту з додержанням усіх головних вимог до цього виду дослідження. Зокрема, дисертантка сформулювала *обґрунтовану* гіпотезу; *чітко визначила* варійовані й неварійовані умови експерименту; *фахово організувала* природне, базове, вертикально-горизонтальне і відкрите експериментальне навчання; *коректно* одержала, *статистично обробила* і *логічно інтерпретувала* числові дані, а також сформулювала *обґрунтовані методичні рекомендації* щодо процесу навчання майбутніх філологів письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів.

Новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше здійснена загалом успішна спроба вирішення проблеми навчання майбутніх філологів письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів, узагальнені й набули подальшого розвитку принципи відбору матеріалу, навчання та критерії оцінювання рівня сформованості перекладацької текстотвірної компетентності майбутніх філологів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці системи й підсистеми вправ для навчання майбутніх філологів письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів, створенні моделі його організації, укладанні відповідних методичних рекомендацій та розробці навчально-методичного посібника.

Результати дослідження є *достовірними* та *обґрунтованими*, що забезпечується методами дослідження (аналіз, анкетування, моделювання процесу навчання, тестування, експериментальне навчання), які відповідали поставленій меті та завданням, достатньою кількістю і репрезентативністю учасників опитувань та експерименту, доекспериментального і післяекспериментального зрізів; застосуванням апарату математичної статистики на етапі обробки результатів експерименту.

Проблематика дисертації пов'язана із науково-дослідною темою кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов здобувачів освіти різних рівнів» (номер держреєстрації 0123U101887). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 6 від 23 грудня 2019 р.).

Ключовими проблемами дисертації є: *ідентифікація та класифікація* специфічних ознак письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів; *визначення змісту поняття* «текстотвірна компетентність майбутніх філологів у письмовому перекладі німецькомовних публіцистичних текстів» та її структури; *формулювання принципів і критеріїв відбору текстів* для навчання майбутніх філологів письмового перекладу згаданих текстів; *визначення принципів та етапів* формування текстотвірної компетентності майбутніх філологів у сфері письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів; *розробка системи вправ* для формування згаданої компетентності та *створення моделі організації* відповідного навчального процесу.

Окремо варто відзначити виправдані, хоч і не завжди бездоганні, спроби дисертантки деталізувати компонентний склад текстотвірної компетентності майбутніх філологів у письмовому перекладі німецькомовних публіцистичних текстів, а також сформулювати принципи її оцінювання.

Заслуговує на увагу також намагання розширити уявлення про особливості німецькомовного письмового перекладу загалом, визначити труднощі перекладу німецькомовних публіцистичних текстів, деталізувати зміст компонентів текстотвірної компетентності майбутніх філологів у сфері письмового перекладу та принципи відбору текстів для її формування.

У роботі вперше: *теоретично обґрунтовано* методика формування текстотвірної компетентності майбутніх філологів у сфері письмового перекладу німецькомовних публіцистичних текстів, а також *розроблено й реалізовано* структуру та зміст відповідної системи вправ.

Дисертація є завершеною науковою роботою, структура якої вичерпно репрезентує хід дослідження автора. Зміст дисертації повно викладено у 14 публікаціях дисертантки, з них: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 5 тезах доповідей та 5 працях, що додатково відображають зміст дисертації.

У тексті дисертації відсутній академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація чи фальсифікація даних.

Незважаючи на загальне позитивне враження, дисертація містить певні тези, що є дискусійними і вимагають пояснень.

1. Навряд чи структура «вступна частина, основна частина та висновок» є особливістю лише публіцистичних текстів (с.85), оскільки її мають практично усі тексти академічного стилю. Це стосується і таких ознак тексту як «послідовність, об'єктивність і чіткість викладу інформації», які є бажаними не лише для публіцистичних, а і будь-яких інших (принаймні академічних) текстів.

2. У переліку основних трансформацій (с.83), що застосовуються при перекладі німецькомовних публіцистичних текстів, перераховані практично усі з них. Виникає питання: якщо ці трансформації є *основними*, то які з інших трансформацій не увійшли до цього списку? Крім того, видається, що калькування (у його традиційному змісті) навряд чи є трансформацією.

3. У назвах етапів формування текстотвірної компетентності у письмовому перекладі (с. 141) спостерігається певна логічна неоднорідність. Якщо перші два етапи названо відповідно до змісту діяльності студентів на них (рецептивно-аналітичний та трансформаційний), то третій – відповідно до його порядку (завершальний).

4. Термінологічні проблеми спостерігаються і під час опису системи вправ, де в другій підсистемі передбачено формування лексичних і граматичних навичок перекладу (с.141-142), існування яких є сумнівним, якщо розуміти переклад як передачу сенсу тексту оригіналу засобами мови перекладу. В перекладі не перекладаються слова чи граматичні конструкції, а передається сенс (ідея) вихідного повідомлення, який можна передати по-різному, безвідносно до граматичних чи лексичних засобів тексту оригіналу та їхніх потенційних відповідників у мові перекладу. А тому навряд чи можна говорити про лексичні чи граматичні навички перекладу, хіба що про перенесення лексичних чи граматичних значень тексту оригіналу в текст перекладу.

5. Висновок про ефективність запропонованої методики навчання логічно випливає з результатів експериментального навчання, однак порівняння її ефективності з «методикою, яку використовують викладачі у закладах вищої освіти»

(с. 183) видається невдалим, оскільки така методика (в сенсі однакова для всіх) на сьогодні просто не існує.

Перелічені зауваження не стосуються основного змісту роботи і не впливають на достовірність та обґрунтованість висновків дисертанта.

Загальна ж оцінка роботи є незмінною.

Дисертація «Формування текстотвірної компетентності майбутніх філологів у письмовому перекладі публіцистичних текстів німецькою мовою» є закінченим науковим дослідженням, обсяг, якість та оформлення якого відповідають наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами від 12.07.2019 р.), а також змісту «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ, від 12.01.2022 р. №44 (зі змінами). Відповідно, її авторка – Адамова Ганна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Леонід ЧЕРНОВАТИЙ

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу
кадрів

